

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Żywicka

Protokolant Martyna Łuczak

w sprawie z powództwa B. D.

przeciwko Uniwersytetowi Medycznemu w W.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w dniu 12 lutego 2025 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 24 lutego 2023 r., sygn. akt XXI Pa 145/22,

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Warszawie XXI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
wyrokiem z 24 lutego 2023 r., XXI Pa 145/22, oddalił apelację powoda B. D.

wniesioną od wyroku Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 30 czerwca 2022 r., VII P 795/21, oddalającego powództwo skierowane przeciwko Uniwersytetowi Medycznemu w W. o zobowiązanie pozwanego do udzielenia mu urlopu dla poratowania zdrowia.

W sprawie tej ustalono, że powód był zatrudniony w Uniwersytecie Medycznym od 1 marca 1988 r., w pełnym wymiarze czasu pracy, na podstawie mianowania, na stanowisku adiunkta – pracownika dydaktycznego, z miesięcznym wynagrodzeniem 6.000 zł brutto.

Powód w 2020 r., wykonując swoje obowiązki zawodowe, zachorował na Covid-19. Zajmował się on teoretycznym i praktycznym nauczaniem studentów chirurgii. Przebywał na zwolnieniu lekarskim od 18 lutego do 10 marca 2020 r. i od 17 marca do 23 sierpnia 2020 r. Następnie od 24 sierpnia 2020 r. do 18 sierpnia 2021 r. pobierał świadczenie rehabilitacyjne, gdyż lekarz orzecznik ZUS uznał, że rokował on do odzyskania zdolności do pracy.

Powód znajdował się w grupie podwyższonego ryzyka z uwagi na schorzenia, na które cierpiał w chwili zachorowania na Covid-19, czyli przewlekłą białaczkę limfocytową, astmę alergiczną oraz alergiczny nieżyt nosa. Covid-19 spowodował ponadto u niego przewlekające się obniżenie tolerancji wysiłku fizycznego. Powód ze względu na stan zdrowia został zobowiązany przez lekarza specjalistę do powstrzymania się od wykonywania pracy w celu przeprowadzenia leczenia w okresie od 18 czerwca 2020 r. do 18 czerwca 2021 r.

Od 25 maja do 30 września 2020 r. obowiązywało ograniczenie funkcjonowania uczelni medycznych, co miało zastosowanie także względem Uniwersytetu Medycznego.

Dnia 5 sierpnia 2020 r. powód złożył do Rektora UM wniosek o udzielenie urlopu zdrowotnego dla poratowania zdrowia w trybie art. 131 ustawy z 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Pracownik spełniał wszystkie warunki uzyskania urlopu dla poratowania zdrowia. Posiadał status nauczyciela akademickiego, miał nieukończone 65 lat w dniu składania wniosku, wcześniej nie korzystał z takiego urlopu, a także był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy oraz kwalifikował się co najmniej 10-letnim stażem pracy na uczelni.

Świadczenie rehabilitacyjne wypłacane powodowi z ZUS było w niższej wysokości niż ewentualne świadczenie należne mu z tytułu przebywania na urlopie dla poratowania zdrowia.

Pismem z 18 sierpnia 2020 r. pracodawca odmówił skierowania powoda na badania medycyny pracy w celu wydania orzeczenia o konieczności udzielenia płatnego urlopu dla poratowania zdrowia. Argumentował to tym, że w okresie ograniczenia lub zawieszenia funkcjonowania uczelni, nauczyciele akademicki nie byli kierowani na badania w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia.

Ponowny wniosek o udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia powód złożył 30 grudnia 2020 r. W styczniu 2021 r. odbył wizytę u lekarza medycyny pracy, który odmówił mu wydania orzeczenia o konieczności skorzystania z urlopu dla poratowania zdrowia, ponieważ nie było skierowania od Rektora UM.

Pismem z 21 stycznia 2021 r. powód skierował do pozwanego wezwanie, w którym zobowiązywał pracodawcę do udzielenia mu urlopu dla poratowania zdrowia w okresie od 5 sierpnia 2020 r. do 5 sierpnia 2021 r. W odpowiedzi pismem z 26 stycznia 2021 r. Prorektor UM wskazała, że przyczyną odmowy skierowania powoda na badania do lekarza medycyny pracy było czasowe zawieszenie funkcjonowania UM na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 16 października 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania uczelni medycznych w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Wskazano powodowi, że Rektor UM w okresie zawieszenia funkcjonowania uczelni był zwolniony z obowiązku kierowania pracowników na badania kwalifikujące do urlopu dla poratowania zdrowia.

W dniu 23 sierpnia 2021 r. powód odbył okresowe i kontrolne badania lekarskie, które wykazały, że był zdolny do pracy od 19 sierpnia 2021 r. W dniu 22 października 2021 r. powód przeszedł na emeryturę.

W tak ustalonym stanie Sąd Rejonowy uznał, że roszczenie powoda nie zasługiwało na uwzględnienie. Wskazał, że urlop dla poratowania zdrowia jest szczególnym świadczeniem pracowniczym, zbliżonym do instytucji urlopu wypoczynkowego, który przysługuje w ramach istniejącego indywidualnego stosunku pracy. W ocenie Sądu, powód źle skonstruował dochodzone przez siebie roszczenie.

Skoro urlop dla poratowania zdrowia jest instytucją zbliżoną do urlopu wypoczynkowego, to w przypadku jego nieudzielenia może stanowić to ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracodawcy względem pracownika i wówczas taki pracownik mógłby domagać się m.in. zasądzenia na swoją rzecz odszkodowania za jego nieudzielenie. Dlatego też zdaniem Sądu, w niniejszej sprawie powód źle skonstruował swoje roszczenie, w miejsce zobowiązania do udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia, powinien domagać się zasądzenia odszkodowania za jego nieudzielenie. W przepisach prawa pracy nie odnajdziemy przepisu, zgodnie z którym Sąd mógłby zobowiązać pracodawcę do udzielenia takiego urlopu dla poratowania zdrowia, tak samo jak nie znajdziemy przepisu odnoszącego się do zobowiązania pracodawcy do udzielenia pracownikowi urlopu wypoczynkowego. Dodatkowo podkreślenia wymaga, że powód domagał się udzielenia mu takiego urlopu z datą wsteczną, co nie jest możliwe, a co więcej stosunek pracy stron został rozwiązany w związku z przejściem pracownika na emeryturę. Udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia może być przedmiotem roszczenia pracownika jedynie w czasie trwania stosunku pracy.

Sąd Rejonowy zaznaczył także, że rację miała strona pozwana odnośnie zastosowania przepisów covidowych. Do 30 września 2020 r. zostało ograniczone funkcjonowanie uczelni nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki przez zawieszenie kształcenia na studiach, studiach podyplomowych oraz w innych formach. Dotyczyło to także pozwanego. W okresie ograniczenia funkcjonowania uczelni nie kierowało się nauczycieli akademickich na badania w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia. Zakaz ten był generalny i dotyczył każdej sytuacji. Nie można było skierować nauczyciela akademickiego na badania w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia, nawet jeśli taki nauczyciel złożył wniosek o udzielenie mu takiego urlopu. W tym okresie nauczyciel akademicki nie mógł uzyskać orzeczenia stwierdzającego, że stan zdrowia wymaga powstrzymania się od pracy, oraz określającego zalecone leczenie i czas potrzebny na jego przeprowadzenie. Wskutek braku możliwości uzyskania takiego orzeczenia, nauczycielowi akademickiemu nie można było w ogóle udzielić urlopu dla poratowania zdrowia. Dlatego zgodnie z obowiązującymi przepisami strona pozwana

skutecznie odmawiała powodowi skierowania na badania do lekarza medycyny pracy. Mimo trwającego wówczas stanu epidemii, orzeczenie o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia mógł wydać wyłącznie lekarz medycyny pracy. Przepisy wprowadzone na okres epidemii nie przewidują bowiem możliwości wydania orzeczenia przez innego lekarza np. rodzinnego, tak jak ma to miejsce w przypadku badań wstępnych czy kontrolnych.

Apelację wniósł powód zaskarżając wyrok w całości i wnosząc o jego zmianę poprzez uwzględnienie powództwa i obciążenie pozwanego kosztami procesu.

Sąd Okręgowy uznał, że apelacja powoda podlega oddaleniu jako niezasadna. Nie znalazł podstaw do uwzględnienia wskazanego w apelacji zarzutu naruszenia art. 235² § 2 w związku z art. 243² k.p.c., tj. pominięcia w ocenie dowodów z dokumentów pisma Ministerstwa Edukacji i Nauki z 23 lutego 2021 r. i pisma Ministerstwa Zdrowia z 26 marca 2021 r. Wskazał, że pisma ta zawierały stanowisko Ministerstwa Edukacji i Nauki w zakresie badania poprzedzającego udzielenie urlopu na poratowanie zdrowia. Sąd Rejonowy nie był związany interpretacją ministerstwa w zakresie właściwego stosowania prawa a przedstawiona interpretacja opiera się na hipotetycznym założeniu „wydaje się możliwe”, co dalekie jest od przyjęcia tej interpretacji jako rzetelnej i wiążącej wykładni prawa. Na marginesie Sąd wskazał, że ministerstwo nie jest władne do kreowania wykładni prawa, a sama interpretacja została wydana w odniesieniu do innej osoby, a nie powoda. Tym samym Sąd odwoławczy stwierdził, że Sąd Rejonowy prawidłowo pominął te dowody, bowiem w ogóle nie odnosiły się one do ustalaniu faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a co najwyżej pozostawały interpretacją przepisów prawa materialnego prezentowana przez podmiot trzeci.

W odniesieniu do zarzutu naruszenia prawa materialnego art. 189 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c., tj. pominięcia przez Sąd Rejonowy w treści uzasadnienia jakiegokolwiek argumentacji dotyczącej interesu prawnego powoda w ustaleniu prawa do udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia, Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do jego uwzględnienia. W ocenie Sądu Okręgowego powód miał interes prawny w ustaleniu prawa do urlopu dla poratowania zdrowia, a Sąd Rejonowy trafnie stwierdził, że przepisy prawa materialnego nie dawały podstaw do udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia we wnioskowanym okresie.

Za bezpodstawny, Sąd Okręgowy uznał również zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 51b ust. 5 pkt 2 w związku z art. 131 ust. 6 ustawy z 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w związku z art. 12 ust. 3 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19 (...). W tym zakresie powód przedstawił twierdzenie, jakoby w przypadku braku dostępności do lekarza uprawnionego do przeprowadzenia badania wstępnego lub kontrolnego, badanie może przeprowadzić i wydać odpowiednie orzeczenie lekarskie inny lekarz. Jednak twierdzenie to pozostaje błędne, bowiem badanie w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia nie jest tożsame z badaniem wstępnym lub badaniem kontrolnym dla potrzeb dopuszczenia do świadczenia pracy. W konsekwencji dyspozycja art. 12a ust. 3 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19 pozwalając na przeprowadzenie badania i wydanie odpowiedniego orzeczenia lekarskiego przez innego lekarza w miejsce badania wstępnego bądź kontrolnego, nie miała zastosowania do skierowania na badania w celu ustalenia prawa do urlopu dla poratowania zdrowia. Artykuł 51b ust. 5 pkt 2 ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, wprost wskazuje, że w okresie ograniczenia lub zawieszenia funkcjonowania uczelni nie kieruje się nauczycieli akademickich na badania okresowe, o których mowa w art. 229 § 2 k.p. oraz na badania w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia, o którym mowa w art. 131 ust. 5. Bezspornym pozostawał przy tym fakt ograniczenia funkcjonowania UM od 25 maja do 30 września 2020 r. oraz złożenia wniosku o udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia 5 sierpnia 2020 r., a więc właśnie w okresie ograniczenia funkcjonowania uczelni.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że ograniczenie odnosiło się do uczelni medycznych, więc bez znaczenia były twierdzenia powoda o kierowaniu nauczycieli akademickich na takie badania przez rektorów innych uczelni w Polsce, skoro odnosiły się one do ogółu nauczycieli, również spoza uczelni medycznych. Zakaz skierowania powoda na badanie w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia wynikała więc wprost z przepisów prawa i jako przepis szczególny nie podlegał rozszerzającej interpretacji. Oznaczał on

jednocześnie, że pracodawca nie udziela urlopu dla poratowania zdrowia, bowiem nie została spełniona przesłanka medyczna w postaci orzeczenia lekarza, że stan zdrowia wymaga powstrzymywania się od pracy oraz określającego zalecane leczenie i czas jego przeprowadzenia (art. 131 ust. 5 ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce). Jednocześnie pismo z 30 grudnia 2020 r. stanowiło ponowne żądanie powoda udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia za ten sam okres od 5 sierpnia 2020 r., co w ocenie Sądu Okręgowego pozostawało formalnie nieprawidłowe.

Sąd odwoławczy uznał, że pierwotny wniosek powoda obejmujący ten sam okres od 5 sierpnia 2020 r. został już uprzednio prawidłowo rozpoznany odmownie. Uczelnia nie udzieliła spornego urlopu, bowiem miała ustawowy zakaz kierowania na badania w celu ustalenia potrzeby udzielania takiego urlopu co pozostawało spójne z pozostałymi przepisami szczególnymi wprowadzającymi zawieszenie funkcjonowania uczelni medycznych. Pismo pracownika z 30 grudnia 2020 r. nie zawierało natomiast wniosku o udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia na kolejny, inny (przyszły) okres zatrudnienia, a pracodawca nie ma obowiązku ponownego rozpoznawania wniosku za okres wsteczny, w sytuacji gdy poinformował już uprzednio pracownika o braku podstaw do udzielenia urlopu.

W zakresie zarzutów powoda co do nieprawidłowego założenia Sądu Rejonowego, że w przepisach prawa pracy brak jest przepisu, zgodnie z którym Sąd mógłby zobowiązać pracodawcę do udzielenia urlopu do poratowania zdrowia oraz, że urlop do poratowania zdrowia może być udzielony jedynie na przyszłość, Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do ich uwzględnienia. W tym zakresie odniósł się do poglądu Sądu Najwyższego, że udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia może być przedmiotem roszczenia pracownika jedynie w czasie trwania stosunku pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 lipca 2006 r., I PK 47/06). Już choćby z samej tej przyczyny roszczenie powoda nie zasługiwało na uwzględnienie, gdyż powód w toku procesu przestał być pracownikiem pozwanego.

Za bezpodstawny, Sąd uznał również zarzut naruszenia art. 64 k.c. w związku z art. 131 ust. 5 w związku z art. 147 ust. 2 psw. Sąd pracy pozostaje właściwy do rozpoznawania sporów o roszczenia ze stosunku pracy, wobec czego wyrok Sądu Rejonowego w żaden sposób nie naruszył powołanego art. 147 ust. 2. Artykuł 131 ust. 5 nie został naruszony przez Sąd, skoro pracodawca uznał, że nie

wystąpiła przesłanka medyczna w postaci orzeczenia lekarza, że stan zdrowia powoda wymaga powstrzymywania się od pracy oraz określającego zalecane leczenie i czas jego przeprowadzenia, a jednocześnie uczelnia miała ustawowy zakaz kierowania na takie badania z uwagi na stan zawieszenia funkcjonowania uczelni medycznych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy nie doszukał się podstaw zarówno faktycznych, jak i prawnych do uznania apelacji za zasadną, tym samym uznał ją za niezasługującą na uwzględnienie.

Zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w całości w skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie: 1/ art. 51b ust. 5 pkt 2 w związku z art. 131 ust. 6 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej: pswn) w związku z art. 12a ust. 3 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: ustawa covidowa) przez błędną wykładnię wyrażającą się w przyjęciu nieprawidłowego założenia, że w okresie zawieszenia funkcjonowania uczelni wyższej w związku z epidemią koronawirusa SARS-CoV-2 spełniający przesłanki z art. 131 ust. 1 pswn nauczyciel akademicki nie był uprawniony do dołączenia do wniosku o udzielenie przedmiotowego urlopu orzeczenia lekarskiego wydanego przez innego lekarza w rozumieniu art. 12a ust. 3 ustawy covidowej, gdy tymczasem do uzyskania przedmiotowego urlopu w okresie zagrożenia epidemiologicznego a następnie stanu epidemii, w przypadku braku dostępności do lekarza uprawnionego do przeprowadzenia badania, badanie takie mógł przeprowadzić i wydać odpowiednie orzeczenie lekarskie inny lekarz, co skutkowało błędnym uznaniem, że w ww. okresie nauczyciel akademicki nie miał możliwości uzyskania urlopu dla poratowania zdrowia; 2/ art. 64 k.c. w związku z art. 147 ust. 2 pswn w związku z art. 300 k.p. przez błędną wykładnię wyrażającą się w przyjęciu nieprawidłowego założenia, że w przepisach prawa pracy brak jest przepisu, zgodnie z którym sąd mógłby zobowiązać pracodawcę do udzielenia nauczycielowi akademickiemu urlopu dla poratowania zdrowia, gdy tymczasem art. 147 ust. 2 pswn stanowi, że w sprawach dotyczących stosunku pracy pracowników uczelni, nieuregulowanych w ustawie, stosuje się przepisy Kodeksu pracy, a następnie art. 300 k.p. stanowi, że w sprawach

nieunormowanych przepisami prawa pracy do stosunku pracy stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego, jeżeli nie są one sprzeczne z zasadami prawa pracy; 3/ art. 131 ust. 5 pswn przez błędną wykładnię wyrażającą się w przyjęciu, że udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia stanowi uznaniową decyzję rektora uczelni wyższej, gdy tymczasem z treści ww. przepisu, z uwagi na użycie przez ustawodawcę określenia „udziela”, wynika, że w razie spełnienia ustawowych kryteriów przez nauczyciela akademickiego, udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia jest obowiązkiem rektora uczelni wyższej; 4/ art. 64 k.c. w związku z art. 131 ust. 5 w związku z art. 147 ust. 2 pswn przez błędną wykładnię wyrażającą się w przyjęciu nieprawidłowego założenia, że powodowi nie przysługiwało roszczenie o zobowiązanie do udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia, a powód mógłby dochodzić swoich roszczeń poprzez skonstruowanie roszczenia o odszkodowanie za nieudzielenie urlopu dla poratowania zdrowia, gdy tymczasem powód ma interes prawny w ustaleniu jego uprawnienia, które byłoby podstawą do określenia wysokości szkody poniesionej przez powoda, podstawą rozliczenia się powoda z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych z tytułu pobranego świadczenia rehabilitacyjnego oraz podstawą do określenia na nowo wysokości świadczenia emerytalnego należnego powodowi, a samo roszczenie odszkodowawcze zaktualizowałoby się dopiero po złożeniu przez pozwanego oświadczenia woli o treści wskazanej w żądaniu pozwu; 5/ art. 131 ust. 1 pswn przez błędną wykładnię wyrażającą się w przyjęciu nieprawidłowego założenia, że urlop dla poratowania zdrowia może być udzielony jedynie „na przyszłość”, gdy tymczasem przysługujące nauczycielowi akademickiemu prawo do urlopu dla poratowania zdrowia jest prawem podmiotowym, a przepisy prawa nie wskazują na ograniczenie możliwości żądania udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia jedynie do zdarzeń przyszłych, co skutkowało błędnym przyjęciem zawężonej wykładni art. 131 ust. 1 pswn i w konsekwencji niezasadnym ograniczeniem możliwości egzekwowania na drodze sądowej przysługującego prawa do urlopu dla poratowania zdrowia do urlopów udzielanych „na przyszłość”, przy jednoczesnym spełnieniu przez powoda ustawowych przesłanek do otrzymania urlopu dla poratowania zdrowia na datę złożenia wniosku, co spowodowało, że uprawnienie powoda do udzielenia mu urlopu

dla poratowania zdrowia stało się iluzoryczne i w sposób faktyczny nieegzekwowalne.

Powód wniósł o uwzględnienie skargi kasacyjnej i uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w całości oraz orzeczenie co do istoty sprawy oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania przed Sądem pierwszej instancji oraz przed Sądem drugiej instancji, jak i kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest zasadna.

Skarga kasacyjna jest oparta o przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1) k.p.c., a więc, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne. Zasadniczo wyartykułowano cztery zagadnienia prawne w tym zakresie.

Zgodnie z art. 51b ust. 5 pkt 2, art. 131 ust. 1, ust. 5 i ust. 6 oraz art. 147 ust 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1897 ze zm.), zwana dalej Prawem o szkolnictwie wyższym, w okresie ograniczenia lub zawieszenia funkcjonowania uczelni nie kieruje się nauczycieli akademickich na badania okresowe, o których mowa w art. 229 § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz.U. z 2023 r., poz. 1465 oraz z 2024 r. poz. 878 i 1222) oraz na badania w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia, o którym mowa w art. 131 ust. 5. Nauczycielowi akademickiemu, który nie ukończył 65. roku życia, zatrudnionemu w pełnym wymiarze czasu pracy, po co najmniej 10 latach zatrudnienia w uczelni przysługuje prawo do płatnego urlopu dla poratowania zdrowia. Urlopu dla poratowania zdrowia udziela się na podstawie orzeczenia lekarskiego stwierdzającego, że stan zdrowia wymaga powstrzymania się od pracy, oraz określającego zalecane leczenie i czas potrzebny na jego przeprowadzenie. Orzeczenie lekarskie wydaje lekarz posiadający uprawnienia do wykonywania badań profilaktycznych zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 229 § 8 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy, wykonujący działalność w jednostce służby medycyny pracy, z którą uczelnia zawarła umowę, o której mowa w art. 12 ustawy z

dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (Dz.U. z 2022 r., poz. 437). Spory o roszczenia ze stosunku pracy pracownika uczelni rozpatrują sądy pracy.

Stosownie do art. 12a ust. 3 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 340 ze zm.), zwana dalej ustawą Covidową, w przypadku braku dostępności do lekarza uprawnionego do przeprowadzenia badania wstępnego lub kontrolnego, badanie takie może przeprowadzić i wydać odpowiednie orzeczenie lekarskie inny lekarz. Orzeczenie lekarskie wydane przez innego lekarza traci moc po upływie 180 dni od dnia odwołania stanu zagrożenia epidemicznego, w przypadku gdy nie zostanie ogłoszony stan epidemii, albo od dnia odwołania stanu epidemii. Lekarz ten może przeprowadzić badanie i wydać orzeczenie lekarskie w trybie określonym w art. 2 ust. 4 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Do orzeczenia lekarskiego stosuje się odpowiednio art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 28 kwietnia 2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia (Dz.U. z 2023 r., poz. 2465). Orzeczenie lekarskie wydane przez innego lekarza włącza się do akt osobowych pracownika.

Adekwatnie do art. 64 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1237 ze zm.), prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek danej osoby do złożenia oznaczonego oświadczenia woli, zastępuje to oświadczenie.

Odpowiednio do art. 152 § 1 i art. 300 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1965 ze zm.), pracownikowi przysługuje prawo do corocznego, nieprzerwanego, płatnego urlopu wypoczynkowego, zwanego dalej "urlopem". W sprawach nieunormowanych przepisami prawa pracy do stosunku pracy stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego, jeżeli nie są one sprzeczne z zasadami prawa pracy.

Według art. 2 ust. 1, ust. 2, ust. 2b i ust. 4 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1287 ze zm.), wykonywanie zawodu lekarza polega na udzielaniu przez osobę posiadającą wymagane kwalifikacje, potwierdzone odpowiednimi dokumentami, świadczeń zdrowotnych, w szczególności: badaniu stanu zdrowia, rozpoznawaniu chorób i

zapobieganiu im, leczeniu i rehabilitacji chorych, udzielaniu porad lekarskich, a także wydawaniu opinii i orzeczeń lekarskich. Wykonywanie zawodu lekarza dentysty polega na udzielaniu przez osobę posiadającą wymagane kwalifikacje, potwierdzone odpowiednimi dokumentami, świadczeń określonych w ust. 1, w zakresie chorób zębów, jamy ustnej, części twarzowej czaszki oraz okolic przyległych. W przypadku ogłoszenia stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii lekarz dentysta może udzielać świadczeń zdrowotnych, o których mowa w ust. 1. Lekarz, lekarz dentysta może wykonywać czynności, o których mowa w ust. 1, 2 i 2b, także za pośrednictwem systemów teleinformatycznych lub systemów łączności.

Istota sporu w rozpoznawanej sprawie dotyczyła rozstrzygnięcia kwestii wskazanych w skardze kasacyjnej jako istotne zagadnienia prawne.

W ocenie skarżącego, w okresie zawieszenia funkcjonowania uczelni akademickich w oparciu o art. 51b ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce w związku z epidemią koronawirusa SARS-CoV-2, nauczycielowi akademickiemu można było udzielić urlopu dla poratowania zdrowia na podstawie art. 131 ust. 1 i ust. 5 tejże ustawy. Ponadto urlop dla poratowania zdrowia może być udzielony nauczycielowi akademickiemu spełniającemu warunki ustawowe z art. 131 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce nie tylko na przyszłość, lecz również wstecz. Dodatkowo, według skarżącego, sąd może nakazać rektorowi uczelni wyższej złożenie oświadczenia woli w trybie art. 64 k.c. w odniesieniu do udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia. Nadto, urlop dla poratowania zdrowia określony w art. 131 ust. 1 i ust. 5 Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce nie stanowi tożsamej instytucji z instytucją urlopu wypoczynkowego z art. 152 § 1 Kodeksu pracy.

Natomiast w ocenie Sądów obydwu instancji, urlop dla poratowania zdrowia jest instytucją zbliżoną do instytucji urlopu wypoczynkowego. Dlatego też jego nieudzielenie może być potraktowane jako ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracodawcy i w związku z tym pracownik może domagać się dochodzenia w tym zakresie odszkodowania. Skarżący zatem źle skonstruował swoje roszczenie, gdyż w miejsce zobowiązania do udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia powinien domagać się zasądzenia odszkodowania za jego nieudzielenie. Ponadto, w przepisach prawa pracy brak jest regulacji, na podstawie której sąd mógłby zobowiązać pracodawcę do udzielenia obydwu przywołanych

urlopów. Ponadto, Skarżący przeszedł na emeryturę, a udzielenie urlopu dla poratowania zdrowia może być przedmiotem roszczenia pracownika jedynie w czasie trwania stosunku pracy. W okresie zaś obowiązywania przepisów Covidowych, a więc ograniczających funkcjonowanie uczelni nie kierowało się nauczycieli akademickich na badania w celu wydania orzeczenia o potrzebie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia.

Zgodnie z doktryną, (...) W literaturze i w orzecznictwie podkreśla się, że przepis art. 64 k.c. nie jest samoistną podstawą kreowania obowiązku złożenia oświadczenia woli, co oznacza, że nie jest on źródłem roszczenia. Stanowi on wyłącznie prawną podstawę do przymusowego wykonania cywilnoprawnego obowiązku wynikającego z innego źródła. Źródłem obowiązku złożenia oświadczenia woli może być każde zdarzenie cywilnoprawne, tj. czynność prawna, ustawa albo akt administracyjny. Z obowiązkiem tym musi być skorelowane odpowiednie uprawnienie drugiej strony w postaci roszczenia cywilnoprawnego. Komentowany przepis nie może być stosowany do innych oświadczeń niż oświadczenia woli, tj. oświadczeń wiedzy i procesowych, czy też czynności faktycznych (np. spełnienie świadczenia). Prawomocne orzeczenie sądu, w którym wprost lub w sposób dorozumiany stwierdzono obowiązek złożenia oznaczonego oświadczenia woli, może zastąpić to oświadczenie (fikcja złożenia oświadczenia woli). Oświadczenie należy uznać za złożone z chwilą uprawomocnienia się wyroku, który ma charakter konstytutywny. W treści art. 64 k.c. wprost mowa jest o tym, że chodzi o „oznaczone oświadczenie woli”. W związku z tym należy stwierdzić, że ustawodawca nie przyznaje kompetencji do swobodnego określania treści oświadczenia woli przez sąd. Na gruncie art. 64 k.c. przyjmuje się, że obowiązek złożenia oświadczenia woli dotyczy przypadków, gdy jest w wystarczającym stopniu skonkretyzowany pod względem podmiotowym i przedmiotowym, tj. określa podmiot zobowiązany oraz treść oświadczenia, przy czym w odniesieniu do roszczeń wynikających z ustawy możliwa jest ich konkretyzacji przez sąd. Zatem możliwość zastąpienia oświadczenia woli orzeczeniem sądu występuje jedynie wówczas, gdy jest możliwe oznaczenie konkretnej treści oświadczenia woli, jakie zobowiązany powinien złożyć (zob. B. J. Kowalczyk [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, wyd. II, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, Warszawa 2024, art. 64). Z treści art. 64 wynika, że dotyczy on tylko

przypadków, w których obowiązek złożenia oświadczenia woli jest wystarczająco skonkretyzowany pod względem podmiotowym (wiadomo, kto jest dłużnikiem) i przedmiotowym (treść oświadczenia jest już „oznaczona”), odpowiada zatem w pełni ukształtowanemu roszczeniu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 30 czerwca 2004 r., IV CK 519/03, IC 2005/2, s. 52, z omówieniem K. Osajdy, Glosa 2006/4, s. 11; z 13 stycznia 2012 r., I CSK 153/11, LEX nr 1131110; z 19 stycznia 2018 r., I CSK 228/17, LEX nr 2558239), przy czym chodzi wyłącznie o roszczenia cywilnoprawne (ich przedmiotem jest prawnomaterialne oświadczenie woli, a nie czynność procesowa), które mogą być dochodzone na drodze sądowej (nie dotyczy to np. roszczenia o zwrot wywłaszczonej nieruchomości) – zob. R. Trzaskowski [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56-125), red. J. Gudowski, Warszawa 2021, art. 64.

Stosownie do orzecznictwa, (...) art. 64 k.c. nie jest źródłem roszczenia i nie kreuje obowiązku złożenia oświadczenia woli. Ustawodawca normuje w nim jedynie skutki materialnoprawne wywołane przez prawomocne orzeczenie sądu, stwierdzające obowiązek złożenia przez oznaczony podmiot oznaczonego oświadczenia woli (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2022 r., II CSKP 593/22, LEX nr 3440950). (...) Artykuł 64 k.c. odnosi się wyłącznie do obowiązku złożenia oświadczenia woli w rozumieniu prawa materialnego, nie zaś innych oświadczeń, np. czynności procesowych, czy oświadczeń wiedzy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 listopada 2022 r., I PSK 19/22, LEX nr 3546263). (...) Na gruncie art. 64 k.c. przyjmuje się, że obowiązek złożenia oświadczenia woli dotyczy przypadków, gdy jest w wystarczającym stopniu skonkretyzowany przed względem podmiotowym i przedmiotowym, tj. określa podmiot zobowiązany oraz treść oświadczenia, przy czym w odniesieniu do roszczeń wynikających z ustawy możliwa jest ich konkretyzacji przez sąd (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9 września 2021 r., I CSKP 236/21, LEX nr 3404197).

W rozpoznawanej sprawie należy wskazać na wysoki poziom merytoryczny oraz argumentację skargi kasacyjnej. Zarzuty naruszenia prawa materialnego są trafne. Z przepisów ustawy Covidowej, wbrew twierdzeniu Sądu odwoławczego, na podstawie art. 51b ust. 5 pkt 2 w związku z art. 131 Prawa o szkolnictwie wyższym nie wynika brak możliwości składania przez nauczyciela akademickiego wniosku o

uzyskanie urlopu dla poratowania zdrowia. Celem art. 12a ust. 3 ustawy Covidowej było umożliwienie przeprowadzenia badania i wydania orzeczenia lekarskiego przez innego lekarza niż uprawniony specjalista z dziedziny medycyny pracy. Było to związane z potrzebą uproszczenia procedur w związku z ogłoszeniem stanu pandemii koronawirusa. Lekarz mógł przeprowadzić badanie i wydać orzeczenie lekarskie w trybie art. 2 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Takie orzeczenie mogło stanowić podstawę do udzielenia przez rektora urlopu dla poratowania zdrowia dla Skarżącego. Wykładnia tego przepisu zastosowana przez Sąd odwoławczy była błędna i doprowadziła by do uniemożliwienia udzielenia przedmiotowego urlopu uprawnionym pracownikom. Błędne było również stanowisko Sądu, iż charakter urlopu dla poratowania zdrowia jest tożsamy z charakterem urlopu wypoczynkowego. Charakter i cel tych urlopów jest zdecydowanie odmienny i nie należy ich utożsamiać w kontekście uprawnień pracowniczych. Ponadto, prawo do urlopu dla poratowania zdrowia należy uznać jako prawo podmiotowe pracownika. W tym też względzie Sąd Najwyższy podziela pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2019 r., sygn. akt I NO 40/19, LEX nr 2690239. Nadto, koncepcja, że w tym przypadku Skarżący mógłby dochodzić tylko odszkodowania z tytułu nieudzielenia urlopu dla poratowania zdrowia jest nietrafna, albowiem z ustaleniem prawa do takiego urlopu wiążą się dla Skarżącego konsekwencje (skutki), takie jak: zaliczenie okresu dla poratowania zdrowia jako okresu składkowego, co wpływa na wysokość odprawy oraz emerytury. Natomiast decyzja rektora nie ma charakteru uznaniowego, a posiada charakter wiążący, oczywiście po spełnieniu przez beneficjenta świadczenia warunków ustawowych dla jego udzielenia.

W związku z powyższym zachodzi przesłanka wskazana jako podstawa skargi kasacyjnej w rozpoznawanej sprawie.

Zwraca się ubocznie uwagę, że Sąd Najwyższy zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Związanie to wyklucza nie tylko przeprowadzenie w jakimkolwiek zakresie dowodów, lecz także badanie, czy sąd drugiej instancji nie przekroczył granic swobodnej ich oceny. Z tego punktu widzenia ewentualny zarzut skargi kasacyjnej, który ma na celu polemikę z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji, chociażby pod pozorem kwestionowania wykładni lub niewłaściwego

zastosowania określonych przepisów prawa materialnego, z uwagi na jego sprzeczność z art. 398³ § 3 k.p.c. jest *a limine* niedopuszczalny (wyrok Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., II CSK 695/18, LEX nr 3049035).

Sumując, zaskarżony wyrok nie odpowiada prawu, a skarga kasacyjna podlega uwzględnieniu. Dlatego Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

Leszek Bielecki Renata Żywicka Agnieszka Żywicka

[SOP]

[r.g.]